

Politieke partijen hebben nog steeds een hoog bestuurlijk karakter

Marcel van Dam

SC, 12 oktober 2016

Deze zomer stond in *The Atlantic* een fascinerend en verontrustend artikel over de teloorgang van de Amerikaanse politieke partijen en het politieke stelsel: *How American Politics went Insane* van Jonathan Rauch. Het staat op internet en iedereen zou het moeten lezen. Rauch laat zien hoe de twee partijen verschrompelen, zwalken en geen greep meer hebben op hun eigen vertegenwoordigers. Politici alles doen om maar niet bij de partijelite te horen. De partijen als dempende en kanaliserende buffers tussen kiezers en bestuur zijn verdwenen. De bestuurbaarheid van de Verenigde Staten staat onder druk. Moeten we voor Nederland ook pessimistisch zijn, omdat wat daar gebeurt een voorbode kan zijn voor ons? Krijgen wij ook vooral politieke en nauwelijks nog bestuurlijke partijen?

Het politieke karakter van partijen is in deze context polariseren en profileren, terwijl een bestuurlijk karakter duidt op het zoeken naar overeenstemming. Op gemeentelijk niveau leggen partijen vooral een accent op het politieke gezicht. De prikkel is duidelijk: veel partijen zonder duidelijk profiel die zich willen onderscheiden, terwijl het aantal onderwerpen waarop dat kan minimaal is. Bij gebrek daaraan wordt elk uitvoeringsdetail gepolitiseerd. Wie zich eraan onttrekt, wordt niet gezien. Coalities laten een bonte verscheidenheid zien en coalitiedwang wordt meer uitzondering dan regel. Gemeentelijke politiek heeft daarom vaak een hoog spektakel karakter. Dat heeft overigens nauwelijks invloed op de bestuurbaarheid van gemeenten. Gemeenten hebben zeer beperkte beleidsvrijheid en zijn op veel terreinen strak ingesnoerd in landelijke regelgeving. In een politieke context waar keuzen vaak weinig maatschappelijke effecten hebben, kunnen partijen het zich veroorloven meer politiek dan bestuurlijk te zijn. En een veel-partijstelsel heeft intrinsiek een dempende werking: extreem politiek of juist bestuurlijk gedrag biedt ruimte voor een partij die op dat punt anders is.

Die dempende werking van een veel-partijstelsel is er landelijk ook. Bovendien zijn er veel meer en invloedrijke beleidsmatige keuzen te maken. Dwangmatig profileren op weinig issues is overbodig. Dat stimuleert een bestuurlijk profiel. Dat wordt nog versterkt door de rare mythe dat zonder meerderheidscoalitie rampspoed is geboren. Hoewel uit geen onderzoek blijkt dat minderheidsbesturen het slechter doen en er uit democratisch oogpunt veel voor valt te zeggen, blijft het in Den Haag een schrikbeeld. Voor dat ideaal van een meerderheidsregering zijn straks veel partijen nodig en omdat haast alle partijen daarbij willen horen, durven zij niet voluit voor polarisatie te kiezen. Maar met een dominant bestuurlijk profiel trek je geen kiezers. Dus worstelen partijen op landelijk niveau met die balans tussen een politiek en een bestuur gezicht. Dat is overigens nooit anders geweest, hooguit is het nu scherper omdat de samenleving gepolariseerder is en om scherpe standpunten vraagt.

Hoe fascinerend ook, de analyse van Rauch heeft nog weinig betrekking op onze situatie. Het veel-partijstelsel dempt die tendensen. De cultus van het anti-establishment is hier ook voelbaar, maar leidt amper tot partijen die zich louter politiek, laat staan anti-bestuurlijk gaan opstellen. Anders dan Wytze van der Woude twee weken geleden hier schreef, zijn de Sirenen van het kunnen besturen nog altijd onweerstaanbaar. Zelfs als dat later tot een electorale afstraffing leidt.